

УДК 378.112:005.336.1(477)

АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інна Чайка

*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»,
Полтава, Україна*

Резюме. Присвячено дослідженню сучасного стану ринку послуг вищої освіти України в ракурсі геополітичних впливів. На основі аналізу даних Державної служби статистики України вивчено динаміку кількості закладів вищої освіти (ЗВО) III–IV рівнів акредитації та чисельності студентів, що в них навчаються, внаслідок політичних подій в останні п'ять років. Як результат, визначено регіони, які сьогодні лідирують за кількісними показниками надання послуг та ті, які втратили лідерські позиції з огляду на зазначене вище. Досліджено внутрішньоукраїнські рейтинги університетів для формулювання висновку щодо якісних показників освітніх послуг. Такі рейтинги експерти формують, прагнучи збалансовано врахувати показники створення нових знань і практичного впровадження останніх результатів у розвиток суспільства. З'ясовано, що не всі регіони, які лідирують за кількісними показниками надання послуг вищої освіти, є лідерами за якісними показниками цих послуг. На основі аналізу міжнародних рейтингів систем вищої освіти представлено динаміку ефективності системи вищої освіти України в 2016–2018 роках та наведено порівняльну характеристику досягнень національної системи з лідерами рейтингу й системами освіти країн, що посіли місце поряд з Україною. Досліджено досягнення України з якості освітніх послуг порівняно з іншими країнами на основі рейтингу оцінювання системи вищої освіти країн у цілому, а не окремих ЗВО (за аналогічний період). З'ясовано, що в досліджуваному періоді Україна продемонструвала значне зростання в рейтингу, але це зростання не можна однозначно трактувати як суттєве покращення самої системи вищої освіти. На рейтинг значною мірою вплинув факт покращення доступу міжнародної спільноти до фінансових та деяких інших даних, які раніше було важко врахувати. Як результат, у роботі на основі аналізу статистичних даних та дослідження різноманітних національних і міжнародних рейтингів доведено, що не зважаючи на суттєві геополітичні виклики національна система вищої освіти України інтернаціоналізується у полікультурний світовий простір, покращуючи кількісні та якісні показники діяльності.

Ключові слова: аналіз, ринок вищої освіти, заклад вищої освіти, рейтинг університетів, інтернаціоналізація вищої освіти України.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.01.091

Отримано 15.02.2020

UDC 378.112:005.336.1(477)

ANALYSIS OF THE UKRAINIAN HIGHER EDUCATION MARKET

Inna Chaika

*Higher Educational Institution of Ucoopspilka «Poltava University of
Economics and Trade», Poltava, Ukraine*

Summary. The paper is devoted to the investigation of the current state of the higher education services market in Ukraine in terms of geopolitical effects. On the basis the data analysis of State Statistics Service of Ukraine, the dynamics of the number of higher educational institutions (HEIs) of III–IV accreditation standards and the number of students enrolled due to political events in the last five years is determined. As the result, regions that are leading today in terms of service delivery and those which lost their leading positions are identified considering the above mentioned. The next stage investigates the intra-Ukrainian university rankings for making the conclusion concerning quality indicators of educational services. Experts form such rankings in order to

balance the indicators of new knowledge creation and practical implementation of the latest results in the society development. It is determined that not all regions leading in quantitative indicators of higher education services are leaders in these services quality. Based on the analysis of the international rankings of higher education systems, the dynamics of the effectiveness of the higher education system of Ukraine in 2016-2018 is presented and the comparative characteristics of the national system achievements with the ranking leaders and education systems of the countries holding position close to Ukraine is given. Ukraine's achievements in the educational services quality are also investigated in comparison with other countries on the basis of the higher education system rating as a whole, rather than individual HEIs (for the same period). It is defined that during the investigated period Ukraine has shown significant growth in the ranking, but this growth cannot be definitely interpreted as the significant improvement of the higher education system itself. The rating is greatly influenced by the fact that the international community has improved access to financial and other data that previously were difficult to take into account. As the result, based on the analysis of statistics data and investigation of various national and international rankings it is proved that, despite significant geopolitical challenges, Ukraine's national higher education system is being internationalized into multicultural world, improving both quantitative and qualitative activity indicators.

Key words: analysis, higher education market, higher educational institution, universities ranking, internationalization of higher education of Ukraine.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.01.091

Received 15.02.2020

Постановка проблеми. Національний ринок вищої освіти сьогодні зазнає впливу чисельних факторів. У першу чергу, це низка геополітичних факторів: неможливість держави контролювати частину власної території, бойові дії на прифронтових територіях, скорочення населення та його старіння. Одночасно викликом для системи вищої освіти нашої країни є «посилення міграційних настроїв молоді, збільшення конкуренції з боку закордонних вузів, що активно просувають себе в Україні як самостійно, так і через агентські компанії» [1, с. 9]. Тим не менш Україна стає дедалі активнішою на міжнародному ринку освітніх послуг, удосконалює власне законодавство у контексті глобальних процесів інтернаціоналізації освіти. Все зазначене спонукає проаналізувати статистичні показники ринку вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вдосконалення сучасної вищої освіти й стан ринку освітніх послуг в Україні цікавлять сьогодні багатьох вітчизняних науковців. Серед них варто відзначити роботу Ахновської І. О., яка на основі дослідження тенденцій розвитку ринку освітніх послуг в Україні обґрунтовує необхідність удосконалення фінансування освіти на основі поєднання державних і приватних ресурсів, розглядає державні та ринкові механізми регулювання ринку освітніх послуг [2, с. 39–49]. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. і Долиняк Ю. О. охарактеризували особливості розвитку регіональних ринків освітніх послуг у контексті реалізації Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС [3, с. 540–544]. Чирва О. Г., Білошкурський М. В., Пачева Н. О. провели факторний аналіз кон'юнктури ринку вищої освіти України [4, с. 112–116].

Метою дослідження є аналіз сучасного стану українського ринку вищої освіти.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: проаналізувати дані Державної служби статистики України щодо діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) для визначення регіонів, які лідирують за кількісними показниками надання послуг; дослідити рейтинги університетів всередині країни для формування уявлення про якісні показники освітніх послуг ЗВО України; проаналізувати міжнародні рейтинги в царині освіти для визначення місця України на європейському ринку послуг з вищої освіти.

Для вирішення поставлених завдань було використано такі методи: статистичний аналіз даних, систематизація та узагальнення, графічний метод.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідимо фактичний стан системи вищої освіти в Україні. Згідно з Законом України «Про вищу освіту» [5] заклад вищої

освіти – окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу й здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів та здібностей. Дослідження стосується діяльності ЗВО III–IV рівнів акредитації.

За даними Державної служби статистики України [6, с. 55] на початок 2017–2018 навчального року в Україні діяло 289 ЗВО III–IV рівнів акредитації. Кількість студентів, що здобували вищу освіту в цих закладах, становила 1330 тисяч осіб (таблиця 1). Серед них у ЗВО навчається 49,0 тис. студентів – іноземних громадян. Інформацію подано з усіх регіонів України, крім тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, а також частини зони проведення операції об'єднаних сил ЗСУ.

Таблиця 1. Статистика ЗВО України III–IV рівнів акредитації [6, с. 55]

Table 1. Statistics of HEI of Ukraine of III–IV accreditation standards [6, p. 55]

Статистичні показники	Навчальний рік				
	2010/11	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Кількість закладів	349	277	288	287	289
У них студентів, тис.	2129,8	1438,0	1375,2	1369,4	1330,0
За денною формою навчання	1250,2	935,1	938,2	946,9	932,7

Як бачимо з таблиці, у 2014–2015 н. р. кількість ЗВО зменшилася на 20,63%, що пов'язано зі втратою державного контролю над частиною території, а в наступні роки залишалася стабільною та навіть зросла на 4,33% за цей період. Кількість студентів у ЗВО щороку скорочується. У період 2014–2018 рр. скорочення склало 7,51% або 108 тис. осіб. Воно корелюється зі скороченням народжуваності у 1997–2001 рр.: «Найгірші показники народжуваності припадали на 1999–2002 роки, тоді в Україні народилося менше 400 тис. немовлят. Найменший показник народжених на кожну тисячу осіб – лише 7,7 – був зафіксований у 2001 році» [7].

У таблиці 2 наведено статистичні дані за кількістю осіб, які навчалися у ЗВО за регіонами в період 2013–2018 рр. Як бачимо, в 2013–2014 н. р. в Україні було шість регіонів, у яких загальна кількість осіб, яка навчалася у ЗВО III–IV рівнів акредитації, перевищувала 100 тис. Це Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Одеська, Харківська області та Київ. У 2018–2019 н. р. таких регіонів лише три. За кількістю осіб, які навчаються, лідирує місто Київ, друге і третє місця – у Харківській та Львівській областях. Скорочення кількості студентів відбулося таким чином: Донецька обл. – на 75,9 тис. осіб, що склало 75,75%; Київ – на 73,8 тис. осіб, що склало 17,34%; Харківська обл. – на 33,4 тис. осіб, що склало 17,87%; Дніпропетровська обл. – на 25,4 тис. осіб, що склало 21,20%; Одеська обл. – на 16,8 тис. осіб, що склало 15,25%; Львівська обл. – на 11,1 тис. осіб, що склало 9,27%. На загальне скорочення студентів в Україні (22,84% за весь період) значно вплинула невідконтрольність території Криму та частин Донецької і Луганської областей (скорочення на 100%, 75,75% і 74,66% відповідно). Слід зазначити, що на фоні загального скорочення контингенту студентів по всіх регіонах України, два регіони у досліджуваному періоді його збільшили: Вінницька і Закарпатська області – на 6,2 тис. осіб (21,23%) і 0,1 тис. осіб (0,49%).

Таблиця 2. Кількість осіб, які навчалися в університетах, академіях, інститутах за регіонами [розраховано автором на основі 6, с. 51, 8, с. 51, 9, с. 52, 10, с. 195, 11, с. 197]**Table 2.** Number of persons trained at universities, academies, institutes by regions [calculated by the author based on 6, p. 51; 8, p. 51; 9, p. 52; 10, p. 195; 11, p. 197]

Регіони	Навчальний рік							Абсолютне відхилення 2017–18 р. від 2013–14 р., +/-	Відносне відхилення 2017–18 р. від 2013–14 р.
	2013–14		2014–15	2015–16	2016–17	2017–18			
	Тис. осіб	%	Тис. осіб	Тис. осіб	Тис. осіб	Тис. осіб	%		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Україна	1723,7	100	1438,0	1375,2	1369,4	1330,0	100	-393,7	-22,84
Автономна Республіка Крим	37,9	2,18	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні	-	-37,9	-100
Області									
Вінницька	29,2	1,67	29,2	32,6	34,0	35,4	2,67	+6,2	+21,23
Волинська	20,5	1,87	19,8	19,0	19,3	18,2	1,37	-2,3	-11,22
Дніпропетровська	119,8	6,93	113,3	104,6	100,9	94,4	7,10	-25,4	-21,20
Донецька	100,2	5,79	Дані відсутні	18,5	25,0	24,3	1,83	-75,9	-75,75
Житомирська	22,4	1,28	21,0	20,8	21,1	20,4	1,53	-2,0	-8,93
Закарпатська	20,6	1,17	19,7	18,7	19,5	20,7	1,56	+0,1	+0,49
Запорізька	71,4	4,07	66,9	63,1	62,1	60,1	4,52	-11,3	-15,83
Івано-Франківська	31,5	1,8	32,4	31,0	31,1	30,5	2,29	-1,0	-3,18
Київська	25,7	1,47	23,9	22,9	23,4	21,8	1,64	-3,9	-15,8
Кіровоградська	11,7	0,66	10,0	9,6	9,6	8,9	0,67	-2,8	-23,93
Луганська	66,3	3,82	Дані відсутні	17,2	15,7	16,8	1,26	-49,5	-74,66
Львівська	119,8	6,92	114,0	111,0	111,1	108,7	8,17	-11,1	-9,27
Миколаївська	31,5	1,81	29,7	27,2	26,3	25,0	1,88	-6,5	-20,65
Одеська	110,2	6,36	103,8	97,9	98,9	93,4	7,02	-16,8	-15,25
Полтавська	45,1	2,6	42,8	42,0	41,8	39,9	3,0	-5,2	-11,53
Рівненська	31,9	1,83	31,8	28,5	28,2	26,1	1,96	-5,8	-18,18
Сумська	37,5	2,15	35,6	33,1	32,3	30,5	2,29	-7,0	-18,67
Тернопільська	35,0	2,02	33,5	32,9	34,6	33,5	2,52	-1,5	-4,29
Харківська	187,6	10,85	169,6	162,3	160,2	154,2	11,59	-33,4	-17,87
Херсонська	23,2	1,33	21,4	20,5	20,7	20,3	1,53	-2,9	-12,50
Хмельницька	32,8	1,88	30,3	28,2	27,5	26,3	1,98	-6,5	-19,82
Черкаська	33,7	1,93	31,6	30,6	30,6	31,4	2,36	-2,3	-6,83
Чернівецька	22,7	1,3	22,5	22,3	22,9	21,8	1,64	-0,9	-3,97
Чернігівська	17,4	1	16,8	15,3	16,4	15,6	1,17	-1,8	-10,35
Міста									
Київ	425,6	24,60	386,5	365,4	356,2	351,8	26,45	-73,8	-17,34
Севастополь	12,5	0,71	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні	-	-12,5	-100

Розрахунок кількості студентів, що припадає на 10000 осіб населення по областях України, наведено у таблиці 3.

Таблиця 3. Кількість студентів на 10000 осіб населення (2017–2018 н. р.)
[розраховано автором на основі 6, с. 24, 51]

Table 3. Number of students per 10000 population (2017–2018)
[calculated by the author based on 6]

Регіони	Чисельність наявного населення, тис.	Кількість осіб, які навчалися, тис.	Кількість студентів на 10 000 населення, осіб
Україна	42386,4	1330,0	314
Автономна Республіка Крим
Області			
Вінницька	1575,8	35,4	225
Волинська	1038,5	18,2	175
Дніпропетровська	3231,1	94,4	292
Донецька	4200,5	24,3	58
Житомирська	1231,2	20,4	166
Закарпатська	1258,1	20,7	165
Запорізька	1723,2	60,1	349
Івано-Франківська	1377,5	30,5	221
Київська	1754,3	21,8	124
Кіровоградська	956,3	8,9	93
Луганська	2167,8	16,8	78
Львівська	2529,6	108,7	430
Миколаївська	1141,3	25,0	219
Одеська	2383,1	93,4	392
Полтавська	1413,8	39,9	282
Рівненська	1160,6	26,1	225
Сумська	1094,3	30,5	279
Тернопільська	1052,3	33,5	318
Харківська	2694,0	154,2	572
Херсонська	1047,0	20,3	194
Хмельницька	1274,4	26,3	206
Черкаська	1220,4	31,4	257
Чернівецька	906,7	21,8	240
Чернігівська	1020,1	15,6	153
Міста			
Київ	2934,5	351,8	1199
Севастополь

За результатами розрахунків (таблиця 2, 3) можемо визначити шість регіонів, які на сьогодні лідирують за кількісними показниками надання послуг з вищої освіти в Україні. Це Дніпропетровська, Запорізька, Львівська, Одеська, Харківська області та Київ.

Скласти загальне уявлення про якісні показники освітніх послуг, що надаються ЗВО України, можна на основі рейтингів університетів. Рейтинг університетів формується за такими умовами: аналіз якості науково-педагогічного потенціалу, аналіз якості навчання, аналіз міжнародного визнання, аналіз інтегрального показника діяльності вищого навчального закладу. В Україні є кілька рейтингів ЗВО від різних дослідників: «Компас» – ініційований компанією «Систем Кепітал Менеджмент» (СКМ) у рамках програми «Сучасна освіта», «Топ-200» – складений Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), консолідований рейтинг ЗВО України – складений інформаційним освітнім ресурсом «Освіта.ua». При складанні рейтингів експерти беруть до уваги сучасні тенденції розвитку університетів Європейського простору вищої освіти. Якісні показники освіти відбивають рейтинги цитованості наукових статей викладачів та співробітників ЗВО, наприклад «Scopus». Експерти наголошують, що «однією із головних тенденцій в системах ранжування університетів є знаходження балансу між створенням нових, критичних знань, результатів досліджень та інновацій і практичною трансформацією цих напрацювань у розвиток сучасного суспільства» [12].

До «ТОП-200 Україна» щороку потрапляють ЗВО з кожної області, адже він ранжує 70% від їх загальної кількості. Найбільше у рейтингу вишів з Київщини – 43, найменше – з Житомирщини та Чернігівщини – по три з кожної. Чіткіше уявлення про якісні показники вищої освіти в різних регіонах можна отримати лише при його звуженні. Доцільно детальніше розглянути першу двадцятку вишів рейтингу 2018 року «ТОП-200 Україна». Згідно з ним до ТОП-20 увійшли вісім Київських ЗВО, п'ять Харківських, три Дніпровських, два Львівських та по одному з Одеси й Сум (рисунок 1), що склало відповідно 18,6%, 19,2%, 18,8%, 13,3%, 6,3% і 25% від кількості всіх ЗВО регіону, які увійшли до «ТОП-200 Україна».

До ТОП-20 потрапили ЗВО регіонів, які лідирують і за кількісними показниками надання послуг з вищої освіти, крім ЗВО Запорізької області (всього до «ТОП-200 Україна» входить вісім ЗВО області, найвищий у рейтингу – Запорізький національний технічний університет – 48 місце), але увійшов Сумський державний університет (СумДУ, дев'яте місце). Укладачі рейтингу відзначають, що діяльність СумДУ заслуговує високої оцінки, адже він «продемонстрував найбільший прогрес серед українських закладів вищої освіти. У 2016 році він посідав 15 місце, у 2017 – 11, а у 2018 увійшов у десятку лідерів і посів 9 місце в рейтингу «Топ-200 Україна» [12]. Слід також зазначити, що СумДУ у 2018 році отримав четверте місце у ТОП-10 українських ЗВО в міжнародних університетських рейтингах [12]. Основним недоліком українських ЗВО укладачі рейтингу вважають «недостатню інформаційну відкритість», а також «дуже низьку культуру (у порівнянні з європейськими університетами) ведення інформаційних ресурсів..., особливо англійською та іншими іноземними мовами» [12].

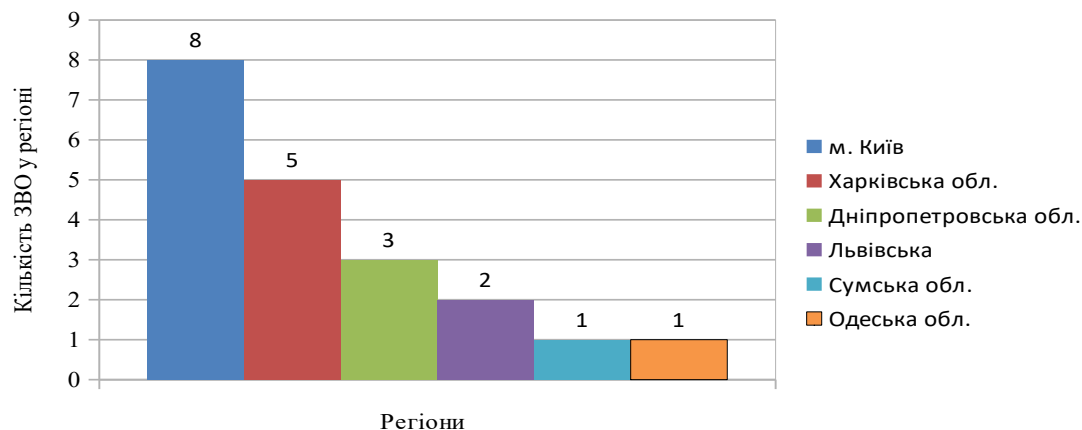

Рисунок 1. ТОП-20 ЗВО України за регіонами [розробка автора на основі 12]

Figure 1. TOP-20 HEI of Ukraine by regions [author's development based on 12]

Ефективність системи вищої освіти в країні відображає щорічний міжнародний рейтинг QS Higher Education System Strength Rankings. Під час складання рейтингу порівнюються освітні здобутки країн за чотирма показниками (таблиці 4). Для визначення позиції країни в рейтингу ці чотири показники враховуються однаково.

Таблиця 4. Методика формування щорічного рейтингу QS Higher Education System Strength Rankings [складено автором на основі 13]

Table 4. Methods of forming QS annual ranking Higher Education System Strength Rankings [author's development based on 13]

Показник	Методика дослідження показника
Ефективність освітньої системи (System strength)	Враховує позицію кожної країни в загальних рейтингових таблицях шляхом ділення кількості освітніх закладів країни, які потрапили до ТОП-700 рейтингу QS World University Rankings, на їх середню позицію
Доступність якісної освіти (Access)	Оцінює шанси жителів країни отримати місце в її провідних університетах шляхом ділення числа студентів, які навчаються в університетах країни з ТОП-500 з QS World University Rankings, на показник (квадратний корінь) чисельності населення в країні
Кращий ЗВО країни (Flagship institution)	Оцінює роботу провідного ЗВО країни в рамках глобального рейтингу шляхом урахування його позиції в QS World University Rankings й базується на припущенні, що ефективність його роботи є заслугою всієї системи освіти країни
Економічні умови (Economic context)	Оцінює вплив національних інвестицій у галузь вищої освіти країни шляхом ранжування університетів країни, які фігурують у рейтингу, й подальшого сумування отриманих ними балів та приведення їх до ВВП на душу населення

Згідно з QS Higher Education System Strength Rankings Україна у 2016 році отримала 45 місце рейтингу, у 2018 – 44. Порівняємо досягнення національної системи вищої освіти з лідерами рейтингу та системами освіти країн, що посіли місця поряд з нашою (таблиця 5).

Таблиця 5. Рейтинги освітніх систем QS Higher Education System Strength Rankings [13]**Table 5.** Ranking of educational systems QS Higher Education System Strength Rankings [13]

Країна	Показник, роки											
	Місце у рейтингу		Ефективність освітньої системи		Доступність якісної освіти		Кращий ЗВО країни		Економічні умови		Загальна оцінка	
	2016	2018	2016	2018	2016	2018	2016	2018	2016	2018	2016	2018
США	1	1	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Сполучене Королівство	2	2	98,6	98,7	96,7	97,6	99,8	99,5	99,9	98,3	98,5	98,6
Німеччина	3	4	93,9	94,3	97,9	97,1	92,2	91,1	99,0	91,0	93,9	93,4
Польща	43	46	11,2	14,1	25,2	38,5	29,8	7,0	13,9	14,6	20,0	18,6
Україна	45	44	10,0	16,1	5,0	14,4	12,2	8,5	39,3	55,9	16,6	23,7
Естонія	49	47	5,0	8,5	15,0	24,5	16,9	29,4	5,3	7,8	10,5	17,5

Наведені у таблиці 5 дані свідчать про таке:

1. Україна протягом 2016–2018 рр. у цілому покращила свої освітні здобутки.
2. Розрив між першим місцем рейтингу й українським у 2018 році склав 76,3 бала, маємо відставання від лідерів більше, ніж у чотири рази.

3. Найбільше балів у структуру показників, які оцінювались, принесли Україні економічні умови, найменше – ефективність роботи провідного ЗВО країни в рамках глобального рейтингу. Найбільше впливає на загальний рейтинг української освіти її відносно невелика вартість, а не наукові здобутки. Слід також зазначити, що за економічним показником Україна значно перевищує як Польщу (на 41,3 бали у 2018 р.), так і Естонію (на 48,1 бали у 2018 р.). За показником «Кращий ЗВО країни» Україна, як і Польща, погіршила свої позиції у досліджуваному періоді (на 3,7 бала та 22,8 бала відповідно), у той час як Естонія, навпаки, його покращила (на 12,5 бала).

4. Як позитивне слід відзначити суттєве покращення у 2018 р. показника «Доступність якісної освіти», який зріс майже в три рази (з 5,0 до 14,4 бала), що свідчить про поступову демократизацію вступу до провідних ЗВО України.

Досягнення України щодо якості освітніх послуг порівняно з іншими країнами ілюструє рейтинг національних систем вищої освіти – глобальне дослідження U21 Ranking of National Higher Education Systems. Дослідження проводиться щорічно, починаючи з 2012 р. Головною метою проекту є з'ясувати, які країни надають кращу вищу освіту. Рейтинг оцінює системи вищої освіти країн у цілому, а не окремих освітніх закладів. Рейтинг розраховується на основі 25 основних показників, які об'єднані в чотири групи (таблиця 6).

Таблиця 6. Методика формування рейтингу U21 Ranking of National Higher Education Systems [складено автором на основі 14]**Table 6.** Methods of forming U21 ranking Ranking of National Higher Education Systems [author's development based on 14]

Група показників	Показник, що вимірюється	Вага показника, %
1	2	3
Ресурси	Державні витрати на ЗВО (у % до ВВП)	5
	Загальні витрати на ЗВО (у % до ВВП)	5
	Річні витрати ЗВО на особу, що навчається (в \$ США)	5
	Витрати ЗВО на дослідження й розроблення (у % від ВВП)	2,5
	Витрати ЗВО на дослідження й розроблення на душу населення у паритеті купівельної спроможності (в \$ США)	2,5

Закінчення таблиці 6

1	2	3
Середовище	Частка осіб жіночої статі, що навчаються у ЗВО	1
	Частка викладачів жіночої статі у ЗВО	2
	Оцінювання якості даних (чи доступні достовірні дані для оцінювання)	2
	Якість політичного середовища: різноманітність системи за рахунок відсотка студентів, що навчаються в приватних ЗВО та відсотка студентів, що навчаються за освітнім рівнем «бакалавр» – 2%; результати опитування про політику й регулювання діяльності ЗВО – 4%; результати опитування про фінансову автономію державних університетів – 4%	10
	Дослідження питання «Наскільки гарно система освіти вашої країни задовольняє потреби конкурентної економіки?»	5
Зв'язок	Частка іноземних студентів у ЗВО країни	4
	Частка публікацій у співавторстві з іноземними авторами	4
	Ступінь веб-прозорості	2
	Індекс видимості Webometrics	2
	Оцінювання керівниками компаній трансферу між університетами та їх компаніями	4
Віддача	Частка спільних публікацій ЗВО у співавторстві з галузевими дослідниками	4
	Усього видано статей ЗВО	10
	Усього видано статей ЗВО на душу населення країни	3
	Вагомість статей, обчислена як імпаکت-фактор – коефіцієнт співвідношення цитування наукових журналів	5
	Вага університетів світового класу в країні (середньозважена кількості ЗВО з ТОП-500 світу до населення країни)	3
	Перевага кращих університетів країни (сума трьох кращих ЗВО з ТОП-500 світу)	7
	Частка зарахованих до ЗВО з усіх представників вікової групи за п'ять років, що отримали середню освіту	3
	Доля осіб з вищою освітою у віковій групі 25–64 роки	3
	Кількість дослідників (в еквіваленті повної зайнятості) в країні на млн. населення	3
	Рівень безробіття серед осіб з вищою освітою у віковій групі 25–64 роки у порівнянні з особами з середньою освітою	3
Усього	100	

Згідно з ним Україна у 2017 р. посіла 36 місце, набравши 47,7 бала зі 100 можливих (у 2016 р. – 42). Це стало найбільшим зростанням серед 50 країн, що досліджувалися. При цьому дослідники відзначають, що покращення відбулося у тому числі завдяки покращенню доступу до більш достовірних даних про державні витрати на освіту в країні, які раніше було важко врахувати. Відзначено, що державні витрати на вищу освіту у % до ВВП найвищі в Саудівській Аравії (2,4%), Фінляндії і Україні (по 1,8%) [14]. У підсумку Україна посіла 18 місце (66,9 бала зі 100) з 50 за показником «Ресурси», піднявшись на вісім позицій у порівнянні з попереднім роком.

За показником «Середовище» Україна на 37 місці (72,8 бала із 100) за рахунок високої частки осіб жіночої статі, що навчаються та викладають у ЗВО та покращенню інших складових, за якими він обчислюється. За показником «Зв'язок» Україна на 38 місці (36,0 балів із 100), а за показником «Віддача» – лише на 45 з результатом у 23,5 бала зі 100.

Згідно зі звітом U21 Ranking of National Higher Education Systems 2018 року Україна посіла 36 місце у загальному рейтингу (47,4 бала), 25 – за показником «Ресурси» (59,1 бала), 37 – за показником «Середовище» (71,4 бала), 37 за показником «Зв'язок» (38,7 бала) і 44 – за показником «Віддача» (26,5 бала) [15]. Не зважаючи на досить суттєве погіршення відносних показників фінансування, національна система вищої освіти у 2018 році утримала свої позиції в рейтингу за рахунок зростання балів за показниками «Зв'язок» і «Віддача», що свідчить про інтернаціоналізацію вищої освіти України у полікультурний світовий простір.

Висновки. Не зважаючи на складні геополітичні умови країни, серйозність проблем, що накопичились у сфері освіти за попередні десятиліття, завдяки інтернаціоналізації українська вища освіта сьогодні переживає серйозну трансформацію, набуває нової якості, приєднуючись до загальноєвропейських освітніх трендів.

Conclusions. The investigation proved that despite the complex geopolitical conditions of the country, the seriousness of the problems accumulated in the education sector over the past decades, Ukrainian higher education is now undergoing the major transformation, acquiring new quality, joining the common European educational trends due to internationalization.

Список використаної літератури

1. Бабічева О. Комплекс маркетингу вищого навчального закладу. Ринок освітніх послуг: виклики сучасності: збірник матеріалів наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Київ, 11 червня 2019 р.). Київ: АПСВТ, 2019. С. 9–10.
2. Ахновська І. О. Тенденції розвитку ринку освітніх послуг в Україні. Економіка і організація управління. 2017. № 2 (26). С. 39–49.
3. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Долиняк Ю. О. Особливості розвитку регіональних ринків освітніх послуг в Україні. Економіка та суспільство. 2018. № 15. С. 540–544.
4. Чирва О. Г., Білошкурський М. В., Пачева Н. О. Маркетинговий аналіз кон'юнктури ринку вищої освіти України. Науковий вісник Полісся. 2017. № 4 (12). Ч. 2. С. 112–116. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2017-2-4\(12\)-112-116](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2017-2-4(12)-112-116)
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
6. Державна служба статистики України. Україна у цифрах у 2017 році: статистичний збірник / за ред. І. Є. Вернера. Київ, 2018. 241 с.
7. Зануда А. Українська демографія: що змінилося за 25 років. BBC NEWS Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/08/160801_ukraine_demography_az.
8. Державна служба статистики України. Україна у цифрах у 2016 році: статистичний збірник / за ред. І. Є. Вернера. Київ, 2017. 240 с.
9. Державна служба статистики України. Україна у цифрах у 2015 році: статистичний збірник / за ред. І. М. Жук. Київ, 2016. 239 с.
10. Державна служба статистики України. Україна у цифрах у 2014 році: статистичний збірник / за редакцією І. М. Жук. Київ, 2015. 239 с.
11. Державна служба статистики України. Україна у цифрах у 2013 році: статистичний збірник / за ред. О. Г. Осауленка. Київ, 2014. 240 с.
12. Рейтинг університетів «ТОП-200 Україна» 2018 року. Освіта.ua. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/rating/60985/>.
13. QS Higher Education System Strength Rankings. QSTopuniversities. URL: <https://www.topuniversities.com/system-strength-rankings/2018>.
14. Williams R., Leahy A., Jensen P. U21 Ranking Of National Higher Education Systems 2017. May 2017. URL: <https://universitas21.com/sites/default/files/2018-03/2017%20full%20report.pdf>.
15. Ross Williams, Anne Leahy U21 Ranking Of National Higher Education Systems 2018. May 2018. URL: https://universitas21.com/sites/default/files/2018-05/U21_Rankings%20Report_0418_FULL_LR%20%281%29.pdf.

References

1. Babicheva O. Kompleks marketyngghu vyshhogho navchaljnogho zakladu. Marketing mix of higher education institutions. Rynok osvitykh posluh: vyklyky suchasnosti: zbirnyk materialiv nauk.-prakt. konf. z mizhnar. Uchastju (Kyiv, 11 chervnja 2019 r.). Kyiv: APSVT, 2019. P. 9–10.
2. Akhnovsjka I. O. Tendenciji rozvytku rynku osvitykh posluh v Ukrajinі. Trends in the educational services market in Ukraine. Ekonomika i orghanizacija upravlinnja. 2017. No. 2 (26). P. 39–49.

3. Pavlikha N. V., Cymbaljuk I. O., Dolynjak Ju. O. Osoblyvosti rozvytku regionalnykh rynkiv osvity v Ukraini. Features of the development of regional educational markets in Ukraine. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2018. No 15. P. 540–544.
4. Chyrva O. Gh., Biloshkurskyj M. V., Pacheva N. O. Marketynghovyj analiz kon'unktury rynku vyshhoji osvity Ukrainy. Marketing analysis of the market conditions of higher education in Ukraine. *Naukovyj visnyk Polissja*. 2017. No. 4 (12). Ch. 2. P. 112–116. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2017-2-4\(12\)-112-116](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2017-2-4(12)-112-116)
5. Zanak Ukrainy “Pro vyshhu osvitu” vid 01.07.2014 p. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ukraina u cyfrakh u 2017 roci: statystychnyj zbirnyk / za red. I. Je. Vernera. Kyiv, 2018. 241 p.
7. Zanuda A. Ukrainjsjka demografija: shho zminylosja za 25 rokiv. *Ukrainian Demography: What Has Changed in 25 Years*. BBC NEWS Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/08/160801_ukraine_demography_az.
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ukraina u cyfrakh u 2016 roci: statystychnyj zbirnyk / za red. I. Je. Vernera. Kyiv, 2017. 240 p.
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ukraina u cyfrakh u 2015 roci: statystychnyj zbirnyk / za red. I. M. Zhuk. Kyiv, 2016. 239 p.
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ukraina u cyfrakh u 2014 roci: statystychnyj zbirnyk / za redakcijeju I. M. Zhuk. Kyiv, 2015. 239 p.
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ukraina u cyfrakh u 2013 roci: statystychnyj zbirnyk / za red. O. Gh. Osaulenka. Kyiv, 2014. 240 p.
12. Rejtyng universytetiv “TOP-200 Ukraina” 2018 roku. *Osvita.ua*. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/rating/60985/>.
13. QS Higher Education System Strength Rankings. *QSTopuniversities*. URL: <https://www.topuniversities.com/system-strength-rankings/2018>.
14. Williams R., Leahy A., Jensen P. U21 Ranking Of National Higher Education Systems 2017. May 2017. URL: <https://universitas21.com/sites/default/files/2018-03/2017%20full%20report.pdf>.
15. Ross Williams, Anne Leahy U21 Ranking Of National Higher Education Systems 2018. May 2018. URL: https://universitas21.com/sites/default/files/2018-05/U21_Rankings%20Report_0418_FULL_LR%20%281%29.pdf.